

VOORJAARSNOTA 2019-2022

Kader voor beleidskeuzes

BELEIDSONDERWERPEN IN UITVOERING

Veel onderwerpen opgepakt,
uitgewerkt en vertaald in de
MJB

Onderwerpen met bestuurlijke
keuzes, die nog niet vertaald
zijn in MJB

FINANCIËLE OPGAVE

Lastenstijging door
autonome ontwikkelingen

Reserveomvang niet voldoende
om lastenstijging op te vangen

Economische groei zet
door, inflatie stijgt

Investerings in beeld

Eenheden conform MJB

GROEI NAAR NIEUW LASTENNIVEAU BEVESTIGD

De in 2018 ingezette groei naar een nieuw lastenniveau is nodig. Het gekozen tempo blijkt niet voldoende om zonder aanvullende keuzes de opgaven te realiseren. Er is sprake van druk op het lastenniveau door zowel autonome ontwikkelingen als ambities.

PRIORITERING

Randvoorwaarde: Uitvoering op orde

1. Waterveiligheid
opgaven HWBP
noodzakelijk

4. Bestaande beleids-
ontwikkelingen:
bij urgentie en binnen MJB

2. Vasthouden aan
tariefscenario MJB

5. Rol/taakinvulling bij
initiatieven van derden

3. Visie stedelijk gebied
heeft voorrang

6. Verschuiven onderwerpen
en lasten tussen jaren

DATUM
3 mei 2018

STELLER
C.M. Verheijen-Kuster
A.J. Goudriaan

VOORJAARSNOTA 2019-2022

ONDERWERP

Voorjaarsnota 2019-2022

VOORJAARSNOTA
2019-2022
Klein van de Kerkhof

Inleiding

In tijden van keuzes maken is een creatieve geest nodig om de moeilijkheden die gezien worden om te buigen tot mogelijkheden. Of zoals Albert Einstein eens zei: "In de kern van moeilijkheden schuilen mogelijkheden." Het waterschap zit ook in een tijd van keuzes. In het vorige begrotingsproces richting MJB 2018-2021 is aangegeven dat we naar een nieuw lastenniveau groeien. Met de keuzes in dat begrotingsproces is geprobeerd om stappen te zetten om de voorziene lastenstijging op te vangen. Op dit moment blijkt dat de keuzes die toen gemaakt zijn niet voldoende zijn om aan te sluiten bij de groei van de lasten. Er zijn aanvullende keuzes nodig om onze opgaven te realiseren. Dit komt doordat onze ambities en opgaven groot zijn, maar ook doordat autonome ontwikkelingen zorgen voor een lastenstijging. Het huidige beeld vraagt een integrale afweging en een prioritering waaraan keuzes getoetst kunnen worden, zodat ambities en lasten goed in balans zijn en blijven.

Om deze balans te vinden is inzicht nodig in de huidige stand van zaken rond ambities en de financiële positie. In onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de beleidsontwikkelingen en de financiële stand van zaken. Hier komen ook de investeringen en kengetallen aan bod. Tezamen leiden deze paragrafen tot een beschouwing en een prioritering richting de Meerjarenbegroting.

Bij deze Voorjaarsnota hoort een infographic, die in één oogopslag de essentie van de Voorjaarsnota probeert te vertellen. De notitie vertelt het uitgebreidere verhaal. In de bijlage is meer achtergrondinformatie opgenomen. Deze opzet met meer focus op de hoofdlijnen is bedoeld om de discussie gericht op een integrale afweging en prioritering te ondersteunen.

Beleidsontwikkelingen

Op driekwart van de bestuursperiode kan teruggekeken worden op een periode waarin veel onderwerpen uit het bestuursprogramma opgepakt zijn. Een groot deel van de onderwerpen is reeds uitgewerkt en vertaald in de Meerjarenbegroting. Voor een ander deel moeten nog bestuurlijke keuzes worden gemaakt omtrent ambitie en lastenniveau. Hierbij kan gedacht worden aan onder andere stedelijk water en de aanpak van de implementatie van de nieuwe veiligheidsnormering. Per programma is weergegeven welke onderwerpen reeds opgenomen zijn in (de middelen van) de Meerjarenbegroting en welke nog niet.

Tabel 1 - Overzicht beleidsonderwerpen per programma

Programma Algemeen	
✓	Visietraject ZZL 2045
✓	Communicatief bestuur
✓	Assetmanagement
✓	Omgevingswet
✓	Grondstoffen
✓	Participatie
✓	Verkiezingen 2019
	Projecten derden

Programma Waterveiligheid	
	HWBP – toekomstige projecten en capaciteit
✓	Zorgplicht
✓	Projecten Waterveiligheid
	Herziening Beleid en regelgeving

Programma Voldoende Water	
	Stedelijk gebied (klimaatadaptatie, waterplannen, rol/functie beheer en onderhoud)
✓	Participatie (groenblauwe diensten / onderhoud aangelanden)
✓	Grondstoffen (biomassa)
	Ambitie aanleg duurzame oevers na 2021*
	Inrichting watersysteem (kortetermijnmaatregel Zuidwest Emmeloord, brede watersysteemverkenning)
	Herziening beleid Muskusrattenbeheer

Programma Schoon Water	
✓	Discrepancie
✓	Innovatieve slibvergisting Ephyra
	Innovatie afvalwaterketen (Torwash, cellulose)
	Beleid Bedrijfsafvalwater
	Waterkwaliteit (Doe-het-zelf monitoring)
	Waterkwaliteit na 2021**
	Persleidingenbeheer
✓	KRW doelstellingen

* Voor het jaar 2022 is rekening gehouden met een "regulier" onderhoudsniveau voor de aanleg van duurzame oevers, omdat nog niet besloten is op welke manier we verdergaan met betrekking tot de aanleg van duurzame oevers na 2021.

** Meegenomen in Voorjaarsnota voor het jaar 2022 op basis van middelen 2021. Hierover moet nog een bestuurlijke keuze gemaakt worden. De vastgestelde nota Zicht op waterkwaliteit betreft een vierjarig programma.

Financiële kaders

Autonome ontwikkelingen en AV-besluiten

Ten aanzien van de ontwikkeling van de lasten is er een aantal (autonome) ontwikkelingen te zien die per saldo een kostenstijgend effect hebben ten opzichte van de MJB 2018-2021. Het gaat dan onder andere om:

- Een toename van de lasten voor het zuiveren van afvalwater vanwege groei van de vervuiling in het afvalwater (€ 0,2 miljoen per jaar).
- Een hogere (solidariteits)bijdrage aan het HWBP (€ 0,1 tot € 0,2 miljoen per jaar).
- Een hogere bijdrage aan Het Waterschapshuis en autonome ontwikkelingen ICT (€ 0,2 miljoen per jaar).

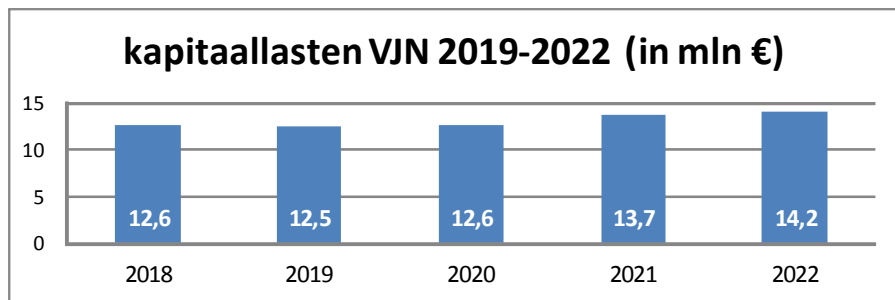
Hiernaast is er nog een aantal andere min of meer autonome ontwikkelingen in beeld waarvoor nog een nadere uitwerking moet plaatsvinden, maar die wel een verder kostenopdrukkend effect kunnen hebben. Hierbij wordt op dit moment onder andere gedacht aan een mogelijke kostenstijging van de beoordeling van de primaire keringen en de opleidingskosten.

In februari heeft de AV ingestemd met de aanleg van natuurvriendelijke oevers in het stedelijk gebied in Almere (Weerwater en Noorderplassen). Dit leidt ook tot hogere lasten.

Actualisatie investeringsplanning

Bij de opstelling van de Voorjaarsnota is ook de investeringsplanning geactualiseerd. Hierbij is een aantal investeringen vertraagd in de tijd. Ten opzichte van dezelfde periode als de Meerjarenbegroting is er een toename van het investeringsvolume met circa € 6 miljoen. Daarnaast is het jaar 2022 toegevoegd aan de planperiode. De toename van het investeringsvolume in de planperiode wordt veroorzaakt door zowel het toevoegen van nieuwe investeringen als verhogingen van reeds geraamde investeringen.

Vertragingen hebben een verlagend effect op de kapitaallasten per jaar, de toevoegingen en verhogingen een verhogend effect. In Figuur 1 zijn de totale consequenties weergegeven voor de kapitaallasten ten opzichte van de huidige meerjarenbegroting. In 2019 en 2020 is er sprake van een licht voordeel ten opzichte van de Meerjarenbegroting van respectiekelijk € 0,1 miljoen en € 0,2 miljoen. In 2020 en 2021 vallen de kapitaallasten € 0,1 miljoen hoger uit.

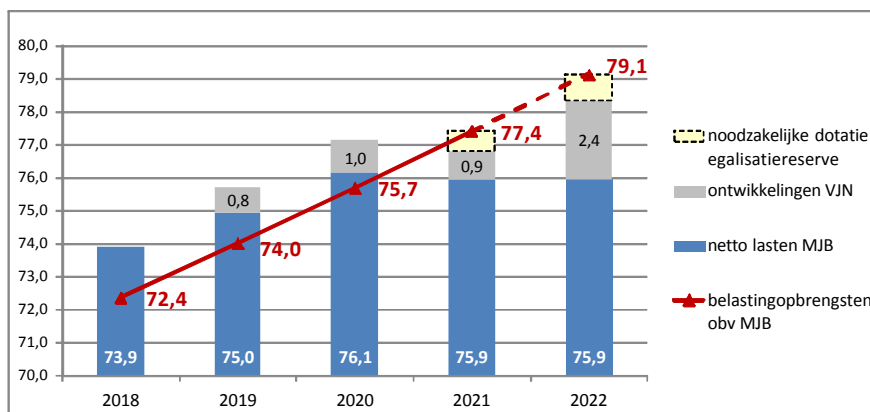

Figuur 1 – Ontwikkeling kapitaallasten VJN 2019-2022

Netto lasten en tariefsontwikkeling

Bij de vaststelling van de Meerjarenbegroting 2018-2021 is geconstateerd dat de omvangrijke opgaven die op ons pad liggen ertoe leiden dat het waterschap toegroeit naar een nieuw lastenniveau. Besloten is om voor de komende jaren een constante jaarlijkse stijging van de watersysteemheffing van 2,8% aan te houden en voor de zuiveringsheffing een stijging van € 0,50 per v.e. per jaar. Deze keuze om de tarieven beperkt, maar constant te laten stijgen, past bij een consistent en uitlegbaar tarievenbeleid, waarbij scherp begroten en het optimaal benutten van kansen om te besparen vooropstaan.

In Figuur 2 hieronder is in blauw het netto lastenniveau van de Meerjarenbegroting 2018-2021 weergegeven in relatie tot de belastingopbrengsten. In grijs is vervolgens weergegeven wat het effect is van de autonome ontwikkelingen en de reeds gemaakte beleidskeuzes van de AV tot op heden. Hierbij is nadrukkelijk nog géén rekening gehouden met nog te maken keuzes omtrent beleid en/of ambitieniveau, zoals stedelijk water en de implementatie van de nieuwe normering. Te zien is dat deze (autonome) ontwikkelingen leiden tot een stijging van het netto lastenniveau.

Figuur 2 - Ontwikkeling netto lasten Voorjaarsnota incl belastingopbrengst op basis van afspraken MJB 2018-2021

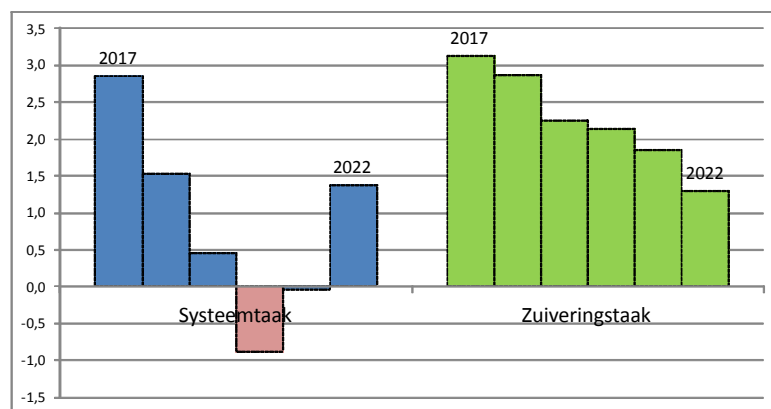
Inzet tariefegaliseringsreserve

Om de tariefsontwikkeling gelijk te houden aan die van de Meerjarenbegroting is een grotere reserve-inzet nodig. In Figuur 3 is voor zowel de zuiveringstaak als de watersysteemtaak weergegeven wat de ontwikkeling is van de omvang van de egaliseringsreserves (het flexibele deel én het vaste deel) bij een gelijkblijvend tariefscenario. In de grafiek is te zien dat de egaliseringsreserve voor de watersysteemtaak niet toereikend is om de lasten op te vangen van reeds in kaart gebrachte autonome ontwikkelingen en gemaakte beleidskeuzes.

Ook bij de zuiveringstaak is een grotere inzet van de egaliseringsreserve nodig om de bestaande tariefsafspraken van de Meerjarenbegroting te halen. De omvang van de reserve is op basis van het huidige ingerekende lastenniveau en de eenheden van de Meerjarenbegroting nog net voldoende om het tariefscenario van de Meerjarenbegroting te realiseren. Er is echter weinig tot geen ruimte meer om aanvullende autonome ontwikkelingen of aanvullende keuzes rondom de genoemde onderwerpen met een kostenverhogend effect op te vangen binnen de uitgangspunten van het geldende reservebeleid. Mogelijk dat er nog enige ruimte is op basis van de verwachting dat de groei van belastingeenheden wat groter is dan verondersteld in de MJB.

Verder is in het totaal van de afwegingen van belang dat:

- De hogere benodigde inzet van de reserves ertoe leidt dat de totale reserveomvang in 2020 (tijdelijk) onder de minimale grens van € 20 miljoen uit het reservebeleid komt te liggen.
- Aan het eind van de planperiode er enige ruimte lijkt te zitten voor ambities / nieuw beleid die /dat nog niet in de Meerjarenbegroting vertaald zijn / is. Deze ruimte is echter op basis van het huidige reservebeleid hard nodig om de reserves weer aan te vullen tot het minimumniveau van € 20 miljoen (dit is weergegeven in het geel gearceerde blok in figuur 2).
- Het risico- en reservebeleid zijn financiële beleidskaders gericht op de lange termijn, dit zijn geen variabelen in de integrale afweging voor de korte en middellange termijn.

Figuur 3 - Ontwikkeling omvang egaliseringsreserve (vast en flexibel deel)

Eenheden en kengetallen

Economisch gaat het in Nederland en in ons beheergebied goed. De huizenprijzen stijgen en de woningbouw trekt weer aan. De gemiddelde WOZ-waarde in het beheergebied is van 2017 naar 2018 met 5,1% gestegen¹. Het inwoneraantal neemt ook toe. Het aantal wooneenheden stijgt ruim 2.000 eenheden per jaar. Voor wat betreft de belastingeenheden is vooralsnog uitgegaan van de eenheden conform de Meerjarenbegroting 2018-2021. Er zijn nog geen actuelere inzichten met betrekking tot de aanslagoplegging 2018. De huidige verwachting is dat de groei van het aantal huishoudens en woningen vanwege de aantrekkende economie iets hoger zal liggen dan de Meerjarenbegroting 2018-2021. Voor de watersysteemtaak heeft een hogere groei (bij een gelijkblijvende stijging van de heffing met 2,8%) een beperkend

¹ Het betreft dan de stijging van de WOZ waarde met peildatum 1 januari 2016 naar 1 januari 2017.

effect op de lastendruk van huiseigenaren en niet-eigenaren. Voor de agrarische bedrijven en natuurbeheerders is er geen sprake van groei van eenheden en dus geen beperkend effect op de lastendruk². Bij de zuiveringstaak kan extra groei bijdragen aan het creëren van ruimte voor de invulling van ambities voor de zuiveringstaak of beperking van de tariefsstijging.

De verwachting is dat de economische groei in Flevoland iets hoger ligt dan het gemiddelde van Nederland (resp. 3,5% en 3,2% voor 2018). Voor de inflatie en loonontwikkeling is in de Voorjaarsnota uitgegaan van percentages van respectievelijk 1,5% en 2,5%. Hierbij moet aangetekend worden dat dit aan de voorzichtige kant is, gezien de verwachte consumenteninflatie van 2,3% in 2019 en een verwachte loonontwikkeling (contractloon bedrijven) van 3,2%. Een eventuele bijstelling van de uitgangspunten op inflatie en loonontwikkeling heeft aanzienlijke consequenties voor de netto lasten en de haalbaarheid van de tariefsontwikkeling zoals afgesproken bij de Meerjarenbegroting 2018-2021. Bij de opstelling van de Meerjarenbegroting 2019-2022 bekijkt het college, op basis van de dan bekende informatie, of bijstelling van de percentages nodig is.

Tabel 2 - Macro-economische uitgangspunten

	Meerjarenbegroting 2018-2021		Voorjaarsnota 2019-2022	
	2018	2019	2019 e.v.	2020 e.v.
Groeiprognose huishoudens (eenheden)	1.150	1.150	1.150	1.150
Inflatie	1,25%	1,5%	1,5%	1,5%
Loonontwikkeling	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
Rente lang	2,0%	2,5%	3,0%	3,0%
Rente kort	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%

² In de Meerjarenbegroting 2018-2021 is voor de categorie ongebouwd uitgegaan van een jaarlijkse afname van het areaal met 100 hectare. Dit heeft voor de agrarische bedrijven een stijgend effect op de lastendruk van ca. 0,1%.

Beschouwing

Op het vlak van beleidsontwikkelingen liggen er grote uitdagingen, maar ook mooie kansen om te leren voor toekomstige opgaven en medewerkers nieuwe ontwikkelmogelijkheden te bieden. Met de aantrekkende economie komt er ook om ons heen meer beweging en zien we dat plannen bij gebiedspartners weer opgepakt worden. Als waterschap zijn we hierop aangesloten vanuit onze wettelijke taak, maar ook vanuit onze behoefte van verbinding met de samenleving. Naast de kansen die dit biedt, vraagt het ook capaciteit van de organisatie.

In de afgelopen jaren heeft een strak begrotingsbeleid ertoe geleid dat de jaarresultaten van het waterschap om en nabij nul uitgekomen zijn. Er zit weinig ruimte in de begroting, waardoor kosten van nieuw beleid niet zomaar opgevangen kunnen worden. Dat beeld wordt ook geschetst in deze Voorjaarsnota. Zoals aangegeven in het vorige begrotingsproces 2018-2021 groeit het waterschap naar een nieuw lastenniveau. Deze groei is met het hier geschetste beeld meer dan bevestigd en blijkt zelfs nog harder te groeien dan verwacht. Zonder aanvullende keuzes is het niet mogelijk om alle opgaven en ambities te realiseren. Alleen al door autonome ontwikkelingen stijgen de lasten naar een niveau dat aanzienlijk hoger ligt dan de huidige Meerjarenbegroting. Daarbij is de ruimte in de egaliseriereserve niet toereikend om de kostenstijgingen op te vangen binnen de bestaande tariefsafspraken. In 2020 ontstaat er een tekort op de egaliseriereserve bij de watersysteemtaak. Voor het continueren van de huidige tariefsafspraken zou dan een beroep gedaan moeten worden op andere reserves, waarschijnlijk de risicoreserve. Dit is strijdig met de uitgangspunten van het reservebeleid. In de jaren daarna groeit de reserve weer wat aan, maar in de berekeningen is nog geen rekening gehouden met de kosten van onder andere de opgaven op het gebied van waterveiligheid en de ambities in het stedelijk gebied. Al met al is de verwachting dat er, ook richting het einde van de planperiode, weinig tot geen financiële ruimte is voor nieuw beleid.

De opgaven, ambities en het financiële beeld samen, vragen om keuzes. Niet alles kan opgepakt worden, omdat ambities/opgaven en lasten uit balans dreigen te raken. Prioritering is nodig om helder te maken waar de focus op gelegd moet worden en de middelen inzet op gericht wordt.

Prioritering

In deze paragraaf wordt een prioritering aangegeven die helpt bij het maken van keuzes voor onderwerpen die nog worden uitgewerkt. Zoals gezegd, niet alles kan opgepakt worden en prioriteit geven aan het één betekent dat iets anders niet (volledig) kan worden uitgevoerd.

De prioriteiten

➔ *Randvoorwaarde: uitvoering op orde*

Een belangrijke randvoorwaarde voor alle prioriteiten is dat de uitvoering van de basistaken van het waterschap op orde moet zijn en blijven. Op enkele onderwerpen heeft het waterschap nog stappen te zetten. Bij de onderwerpen genoemd op pagina 2 van deze notitie gaat het dan om persleidingenbeheer en de korte termijn maatregel Zuidwest Emmeloord.

➔ *1: HWBP-projecten en capaciteit hebben hoogste prioriteit*

Op het vlak van waterveiligheid ligt er een grote opgave in de uitvoering van toekomstige HWBP-projecten en het optuigen van een passende projectorganisatie. Er is geen keuze te maken tussen het wel of niet uitvoeren van deze opgave, er bestaat geen twijfel over de noodzaak. Daarom vindt het college dat de HWBP-projecten en bijbehorende capaciteit prioriteit krijgen ten opzichte van andere onderwerpen. In afwijking van hetgeen gesteld in prioriteit 2, is het college bereid om, indien de opgave op het vlak van HWBP-projecten en capaciteit dusdanig groot is dat deze niet binnen bestaande tariefsafspraken van de MJB gerealiseerd kan worden, de ontwikkeling van de heffingsopbrengst op de watersysteemtaak van 2,8% los te laten. Hierbij dient wel nadrukkelijk eerst gekeken te worden naar mogelijke verschuivingen van projecten, zodat een en ander beter passend is bij onze financiële positie op dat moment.

➔ *2: Consistent tarievenbeleid: Afspraken tariefsontwikkeling MJB 2018-2021 blijven staan*

Het college kiest voor een consistent tarievenbeleid en een geleidelijke ontwikkeling van de Meerjarenbegroting. Bij de MJB 2018-2021 is reeds geconstateerd dat de begrotingsomvang stijgt naar een nieuw lastenniveau passend bij onze toekomstige opgaven. Hierbij hoort ook een gematigde stijging van de tarieven om zo het stijgende lastenniveau op te kunnen vangen. Het college wil graag, zoveel mogelijk, vasthouden aan het uitgangspunt van een ontwikkeling van de heffingsopbrengst van 2,8% op de watersysteemheffing en € 0,50 per v.e. per jaar op de zuiveringsheffing uit de MJB 2018-2021. Dit betekent dat er geen bestuursbesluiten genomen worden waarbij extra middelen beschikbaar worden gesteld. Voor de onderwerpen genoemd in de tabellen op pagina 1 en 2 betekent dit dat, als er geen vinkje staat, de uitvoering budgetneutraal dient te zijn of niet plaats zal vinden. Een uitzondering hierop zijn de opgaven op waterveiligheid (zie prioriteit 1).

➔ *3: Visie stedelijk gebied heeft de aandacht*

Voor het stedelijk gebied moeten nog bestuurlijke keuzes worden gemaakt op het vlak van klimaatadaptie, waterplannen en de rol bij beheer en onderhoud. In het bestuursprogramma zijn hierover ambities uitgesproken. Waar de afgelopen tijd in het teken stond van visievorming en een eerste waterplan, wil het college de komende tijd benutten om in het stedelijk gebied een tandje erbij te zetten, zodat de ambities uit het bestuursprogramma volledig tot uitvoering komen. Voor eventuele benodigde middelen heeft dit onderwerp voorrang op andere onderwerpen behoudens waterveiligheid. Concreet betekent dit dat als er financiële ruimte is, dit onderwerp als eerste aanspraak maakt op deze financiële ruimte.

→ *4: Bestaande beleidsontwikkelingen: bij urgentie en binnen de MJB*

Het college vindt dat er op dit moment voldoende onderwerpen zijn die aandacht vragen van bestuur en organisatie en het college is van mening dat er geen nieuwe onderwerpen opgepakt moeten worden of dat onderwerpen uitgebreid moeten worden. De focus moet liggen op onderwerpen waarbij sprake is van urgentie. Deze prioriteit past ook bij een laatste bestuursjaar, waarbij het huidige bestuur zich richt op het afronden van de eigen ambities en het formuleren en invullen van nieuwe ambities overlaat aan het volgende bestuur. Concluderend betekent deze prioriteit dat onderwerpen die niet in de tabellen op pagina 2 van deze notitie staan, niet opgepakt gaan worden, tenzij deze minimaal budgetneutraal zijn of zichzelf terugverdienen in de tijd. De onderwerpen uit de tabellen worden opgepakt op basis van urgentie en binnen de tariefafspraken van de MJB.

→ *5: Beschikbare middelen inzetten gericht op optimaliseren effectiviteit*

De vele ambities in ons eigen werk en in de omgeving vragen capaciteit van de organisatie. Bij onze gebiedspartners zien we een sterke toename van het oppakken van plannen nu de economische groei doorzet en de woningmarkt aantrekt. De beschikbare capaciteit op het gebied van vergunningverlening is niet altijd toereikend om alle plannen breed op te pakken. Het college wil daarom binnen de beschikbare capaciteit en budgetten de keuzes zodanig maken dat de middelen optimaal worden ingezet voor de verbinding met de samenleving en het zichtbaar maken van het werk van het waterschap. Dit betekent dat het waterschap bewust kiest om de ene keer strikt vanuit zijn wettelijke taak te handelen en de andere keer breder betrokken te zijn, bijvoorbeeld bij de deelname aan een gebiedsproces.

→ *6: Kosten verschuiven tussen de jaren*

In de lastenontwikkeling van de planperiode van deze Voorjaarsnota is te zien dat op bepaalde momenten de lasten boven de belastingopbrengsten uitkomen en op andere momenten eronder zitten. Om hierin meer balans te vinden en pieken en dalen af te vlakken, kiest het college ervoor om ambities, en daarmee lasten, waar mogelijk, te verschuiven tussen de jaren. Dit kan ook bijdragen aan een meer houdbare reservepositie. Concreet betekent deze prioriteit dat de uitvoering van bepaalde onderwerpen vertraagd kan worden.

Bijlage

1. Beleids- en autonome ontwikkelingen

In deze bijlage wordt per programma geschetst welke ontwikkelingen er in de komende planperiode op het waterschap afkomen. Het gaat om ontwikkelingen waarvan de financiële consequenties nog niet bestuurlijk zijn besloten of die bestuurlijk relevant zijn. Ook wordt in deze bijlage aandacht besteed aan de autonome ontwikkelingen.

Beleidsontwikkelingen

Programma Algemeen

Visietraject ZZL2045

In 2018 focust het visietraject zich op het eigen maken van opgedane inzichten uit de vorige fase door bestuur en organisatie. We geven daar samen betekenis aan en dragen dat over aan het volgende bestuur. Het resultaat geeft dan bouwstenen in het vraagstuk 'wat voor waterschap we willen zijn, met welke governance en wijze van besturen'.

Hiertoe worden gesprekken georganiseerd over:

- de (betekenis van) toekomstopgaven en rode draden hierin. De leden van de Algemene Vergadering worden meegenomen in de resultaten tot nu toe;
- de invloed van de veranderende samenleving en de toekomstopgaven op het openbaar bestuur als zodanig (met het waterschap als onderdeel daarvan), alsmede specifiek op publieke waarden die leidend zijn in het openbaar bestuur;
- wat het voorgaande betekent voor inhoud, rol en besturing van het waterschap.

In het bestuursprogramma is de opdracht gegeven voor een visietraject. Om een toekomstbestendig waterbeheerder te kunnen zijn op het gebied van besturen, organiseren, ontwikkelingen en opgaven.

Assetmanagement

In 2018 wordt voor assetmanagement een visie opgeleverd en een programma om deze visie uit te voeren. 2019 en de jaren daarna staan in het teken van het uitvoeren van dit programma. De invoering van assetmanagement moet eraan bijdragen dat de Algemene vergadering haar kaderstellende en controlerende rol goed kan uitoefenen doordat:

- keuzescenario's om systemen te optimaliseren op tijd worden voorgelegd en de effecten van deze scenario's duidelijk zijn;
- bestuurlijke kaders en uitgangspunten zichtbaar sturend zijn bij het beheer en onderhoud;
- er een transparant keuzeprocess is ingericht als het gaat om grote investeringen;
- er inzicht wordt geboden in opgaven voor de lange termijn met bijbehorende kosten.

De invoering van assetmanagement moet er organisatorisch ook aan bijdragen dat:

- verantwoordelijkheden die horen bij assetmanagement helder zijn belegd in de organisatie;
- operationele, tactische en strategische organisatorische eenheden (afdelingen / teams) gericht samenwerken om onze assets in te zetten voor de doelen van het waterschap en zijn omgeving;
- medewerkers bij Waterschap Zuiderzeeland gedreven zijn om hun impact te vergroten en zich bewust zijn van hoe de geleverde resultaten bijdragen aan de instandhouding en het optimaliseren van onze assets;
- er optimaal gebruik wordt gemaakt van moderne technieken.

Omgevingswet

De Omgevingswet heeft een drietal sporen: verminderde regeldruk, één digitaal overheidsloket en een andere manier van werken. Deze drie elementen hebben impact op zowel bestuur als organisatie.

Het waterschap maakt in de eerste helft 2018 een analyse omtrent de impact van de Omgevingswet en houdt rekening met de uitgestelde datum van inwerkingtreding (van 2019 naar 2021).

Onderzocht wordt welke acties de komende jaren nodig zijn naast al in gang gezette ontwikkelingen, zoals het bestuursprogramma, de informatiestrategie, communicatiestrategie en excellente dienstverlening. Tempo en ambitieniveau worden daarbij in beschouwing genomen; deze vormen uitgangspunten voor een implementatieplan Omgevingswet. In dit proces zal ook blijken welke extra middelen dit vergt.

De uitgestelde datum van inwerkingtreding geeft ruimte om onder andere de ICT-inrichting zorgvuldiger voor te bereiden. Verkenning en samenwerking met ketenpartners (in zowel provinciaal als Waterkrachtverband) op diverse thema's gaat onverminderd voort. Dat geldt ook voor de afstemming op landelijke niveau via de Unie van Waterschappen.

Ontwikkelagenda Grondstoffen

In de ontwikkelagenda 'Verstandig op weg naar een circulair waterschap in 2050' zijn de ambitie, het kader en de agenda voor maatregelen en onderzoeken voor grondstoffenwinning uit onze reststromen voor de komende jaren opgenomen. Verdere uitwerking van deze ontwikkelagenda vindt de komende jaren plaats.

Verkiezingen 2019

De waterschapsverkiezingen worden gelijktijdig met de verkiezing van de leden van Provinciale Staten gehouden, op woensdag 20 maart 2019. De gemeenten zorgen voor de daadwerkelijke uitvoering van de verkiezingen (stemlokalen en controle). Het waterschap is verantwoordelijk voor de registratie van de lijsten van de belangengroepen, de kandidaatstellingprocedure en het vaststellen van de verkiezingsuitslag. De Unie van Waterschappen heeft een belangrijke rol. Ook is er een projectteam dat ervoor zorgt dat we goed aangesloten zijn op de landelijke activiteiten. In dit projectteam zijn drie sporen belegd om te zorgen dat de verkiezingen goed verlopen:

- Rechtsgeldige verkiezingen
- Bekendheid verkiezingen
- Programma kandidaatstelling/inwerkprogramma

Aan de gemeenten is het waterschap een bedrag van circa € 570.000 verschuldigd voor hun inzet bij de verkiezingen. Daarnaast is er een budget van € 155.000 nodig voor een goede uitvoering van de drie sporen. Daarvan is € 35.000 geraamd voor 2018 en € 120.000 voor 2019.

Projecten derden

Als gevolg van de aantrekkende economie is er een toename te zien in de ruimtelijke ontwikkelingen in het beheergebied. Gebiedspartners pakken (uitgestelde) plannen weer op. Dit vraagt capaciteit van de organisatie, met name op het vlak van vergunningverlening en toezicht.

Een deel van deze ruimtelijke ontwikkelingen vindt plaats op en rondom de dijk. In dit proces leveren wij onder andere specialistische kennis op het gebied van waterveiligheid. Voorbeelden zijn Havenkwartier Zeewolde en Ronde Ganzeweg/Knardijk. In enkele gevallen wordt het ruimtelijk initiatief gekoppeld aan de aanwezige waterveiligheidsopgave. Deze koppeling is complex en vraagt veel tijd van onder andere waterveiligheidsspecialisten, vergunningverleners, dijkopzichters en watertoetsers. Voorbeelden zijn Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) en Almere Poort. Dit leidt

tot een overvraging van de beschikbare capaciteit. De komende tijd wordt de noodzakelijke capaciteit in beeld gebracht.

Programma Waterveiligheid

Waterveiligheid

De waterveiligheid is sterk in beweging. Met de komst van de nieuwe normen begin 2017 komt veel werk op ons af. We hebben een waterveiligheidsagenda opgesteld om overzicht te brengen in alle activiteiten die we willen oppakken binnen het programma Waterveiligheid. De belangrijkste activiteit daarin is de implementatie nieuwe normering. Hierin zijn drie hoofdonderwerpen te onderscheiden:

1. Beoordeling primaire kering
2. Koppelen van initiatieven derden aan de waterveiligheidsopgave
3. Realiseren van het eigen versterkingsprogramma HWBP

Beoordeling primaire keringen

In september 2017 heeft de Algemene Vergadering ingestemd met het beschikbaar stellen van € 2,16 miljoen om daarmee het beoordelingsproces te realiseren. Er is destijds bewust voor gekozen om de kostenkanten met 30% te verlagen in de veronderstelling dat de kosten voor ons lager zouden zijn dan bij andere waterschappen, omdat wij redelijk uniforme dijken hebben. Op dit moment verwachten we dat, op basis van de huidige ervaringen, de kosten hoger gaan uitvallen dan de inschatting in 2017. Halverwege 2018 is meer ervaringskennis aanwezig en doen we, indien nodig, een voorstel voor extra middelen.

De eerste beoordeling heeft in 2017 plaatsgevonden en in de komende jaren volgend de andere beoordelingen. Op basis van de beoordelingen van de primaire keringen volgt al dan niet een afgekeurd dijktraject. De verwachting is dat het waterschap een fors aantal kilometers afgekeurde dijk heeft. Eind 2022 is hiervan het definitieve eindplaatje bekend.

Realiseren van het eigen versterkingsprogramma HWBP

De afgekeurde dijken worden aangemeld bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), waarna deze op basis van veiligheidsurgentie worden geprogrammeerd in de tijd. In 2050 moeten alle keringen in Nederland voldoen aan de norm. Onze versterkingsprojecten willen we over de komende dertig jaar spreiden, zodanig dat het effect op tarieven en de organisatie zo gelijkmatig mogelijk is.

Het eerste versterkingsproject onder het HWBP is de IJsselmeerdijk, waarmee, afhankelijk van de beoordeling, dit jaar gestart wordt met een preverkenning. Voor dit project is het waterschap risicodragend en 10% van de kosten is voor eigen rekening. In de loop van 2018 kan de AV een plan van aanpak van de preverkenning voor de IJsselmeerdijk verwachten. Hierin wordt onder andere duidelijk hoeveel middelen (geld en capaciteit) nodig zijn voor het uitvoeren van dit project

Daarnaast wordt momenteel, in rechtstreekse opdracht van het ministerie van IenW, de Drontermeerdijk versterkt, als onderdeel van het project IJsseldelta. Naar verwachting gaat dit project in 2019 in realisatie. Daarvoor moet onder andere een realisatieovereenkomst worden afgesloten, waarin de financiering door het Rijk geregeld wordt.

Het realiseren van de dijkversterkingen gaat de komende jaren veel geld en capaciteit vragen. Hiervoor moet een programma en een projectorganisatie worden opgezet en ingericht waarmee het waterschap in staat wordt gesteld om het versterkingsprogramma te realiseren. De impact van dit programma is echter breder. Er wordt ook een beroep gedaan op veel ondersteunende processen van de bestaande organisatie. Dit jaar zal een meerjarig programmaplan worden opgesteld met daarin de consequenties en ambities voor de organisatie (inclusief planning en middelen) van de verwachte opgave. Het uitgangspunt voor de komende jaren daarbij is het realiseren van ons eerste dijktraject de IJsselmeerdijk, met een doorkijk naar de programmering

van onze overige opgave. Tevens zullen de leereffecten en resultaten van het project Drontermeerdijk hierbij betrokken worden.

Ecologisch dijkbeheer

In 2014 is gestart met de langjarige monitoring van een pilotlocatie voor ecologisch dijkbeheer. Hier wordt bekeken wat de invloed van het ecologisch dijkbeheer is op de erosiebestendigheid en de vegetatiesamenstelling. Het proefvak op de Harderdijk wordt in 2018 voor de derde keer gemonitord. Ook het proefvak op de Knardijk ter hoogte van de Vogelweg, waar het beheer in 2016 is gewijzigd van klepelen naar 3x maaien en ruimen, wordt dit jaar opnieuw gemonitord. Om biodiversiteit te vergroten, wordt daar waar zich kansen voordoen en het past binnen de beschikbare middelen, ecologisch dijkbeheer toegepast.

Programma Voldoende Water

Stedelijk Water

Het waterschap vervult een aantal reguliere rollen in het stedelijk gebied. Zo is het waterschap de reguliere waterkwantiteits- en kwaliteitsbeheerder in stedelijk gebied. Daarnaast is het waterschap als wateradviseur en watertoetsers betrokken bij nieuwbouwplannen. In het bestuursprogramma 2015-2019 is het realiseren van meer aandacht voor de stad opgenomen als belangrijke ambitie. Meer aandacht voor de stad wordt onder andere gerealiseerd door met meer omgevingsbewustzijn het beheer en onderhoud uit te voeren en samen met de gemeenten invulling te geven aan klimaatadaptatie. De samenwerking en sturing van activiteiten in de stad gebeurt in Almere via het gezamenlijke waterplan. Dit kan model staan voor de samenwerking met andere gemeenten in ons gebied.

Op 27 maart is de AV via een beeldvormende ronde geïnformeerd over de ontwikkelingen in stedelijk gebied en onderstaande kansen om invulling te geven aan de ambitie uit het bestuursprogramma.

Visie op beheer en onderhoud in de stad

Het waterschap voert het beheer en onderhoud in stedelijk gebied uit en richt zich daarbij primair op het realiseren van waterkwaliteitsdoelen en het borgen van de afvoerfunctie van de watergangen. Binnen het stedelijk gebied zijn ook andere wensen/doelen die met het beheer en onderhoud gerealiseerd kunnen worden. Het gaat hierbij onder andere om het faciliteren van de vaarfunctie en het creëren van mogelijkheden voor sportvisserij. Daarnaast heeft het water voor de inwoners vaak een belangrijke belevingswaarde. Het vraagt van het waterschap meer maatwerk in de uitvoering van beheer en onderhoud om met deze diverse wensen rekening te kunnen houden. Rond de zomer wordt een voorstel in de AV gebracht om hier invulling aan te gaan geven.

Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. Voor het stedelijk gebied betekent dit dat de kans op wateroverlast toeneemt. Tegelijk neemt de kans op droogte-effecten (waterkwaliteit) en hitte toe. Naast de maatregelen die het waterschap in het eigen watersysteem kan nemen om de effecten zo goed mogelijk op te vangen, kunnen ook particulieren en bedrijven hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Samen met de gemeenten willen we hier op inzetten. Dit vraagt extra financiële inzet om initiatieven in de stad aan te jagen en/of te ondersteunen. Na de zomer zal hiervoor een voorstel in de AV worden gebracht.

Waterplan Almere en overige waterplannen

In 2017 hebben de gemeente Almere en Waterschap Zuiderzeeland een gezamenlijk waterplan vastgesteld. Het Waterplan Almere kent vier hoofddoelstellingen: Slim Waterbeheer, Aantrekkelijke waterstad, Levend water en een Stad zonder (afval)water. Het plan is uitgewerkt als een regisserend programma, waarin activiteiten van de gemeente en het waterschap beter op elkaar worden afgestemd en zoveel mogelijk naar synergie wordt gezocht. Hiernaast wordt in gezamenlijkheid ook gewerkt aan nieuwe initiatieven. Een voorbeeld hiervan is het opzetten van een meet- en monitoringsprogramma met inwoners van Almere. Aan het Waterplan is geen specifiek (extra) budget gekoppeld.

Zoals aangegeven, wordt in de komende periode ook gekeken naar het, op vergelijkbare wijze, opstellen van waterplannen voor de andere gemeenten binnen het beheergebied van het waterschap.

Participatie/grondstoffen

Afgelopen periode is ingezet op het ontwikkelen van een groenblauwe dienst om vrijkomende biomassa te gebruiken voor verbetering van de bodemstructuur. Inmiddels is deze ambitie opgepakt door gebiedspartners. In het kader van de Ontwikkelagenda grondstoffen moet nog wel worden gezocht naar andere manieren om met biomassa om te gaan.

Duurzame oevers na 2021

In de periode tot en met 2021 legt Waterschap Zuiderzeeland versneld duurzame oevers aan. Hiermee voldoet het waterschap eind 2021 aan de verplichting op grond van de KRW. Voor de periode na 2021 moet het waterschap nog keuzes maken over het tempo en de wijze van (groot) oeveronderhoud. In de Voorjaarsnota is voor de periode na 2021 op dit moment uitgegaan van een regulier niveau van onderhoud.

Inrichting watersysteem

In het bodemdalingsgebied in de Noordoostpolder ligt een complexe opgave. Momenteel worden maatregelen uitgewerkt om de kans op wateroverlast te beperken. Deze maatregelen vragen een flinke investering. Rond de zomer wordt een uitgewerkt voorstel ter besluitvorming voorgelegd aan de Algemene Vergadering.

Komende jaren wordt een brede watersysteemverkenning uitgevoerd. Onderzocht wordt hoe robuust het watersysteem is. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek kunnen verbetervoorstellen worden gedaan.

Landelijke proef muskusratten

Afgelopen jaren heeft een uitgebreide veldproef muskusratten plaatsgevonden. Momenteel wordt besluitvorming over de te volgens strategie voorbereid.

Programma Schoon Water

Discrepantie

In 2016 is prioriteit gegeven aan het inzichtelijk maken van discrepantie, een verschil tussen de gemeten v.e.'s op de AWZI en de geheven v.e.'s via de aanslagoplegging in ons beheergebied. In 2018 wordt voor de AWZI's Zeewolde en Tollebeek gewerkt aan inzichtelijkheid van de daar bestaande discrepantie of het geven van een verklaring voor de discrepantiewaarden. Als onderdeel van het onderzoek voor AWZI Tollebeek kijken we specifiek naar het bedrijfsafvalwater. Op grond van al uitgevoerde veldwerkzaamheden is geconstateerd dat een bovenmatig deel van de discrepantie wordt veroorzaakt door het bedrijventerrein Stortemelk. In samenspraak met de heffingstechnologen worden maatregelen getroffen om de discrepantie terug te dringen (meer heffing binnen te halen).

De verwachting is dat in het derde kwartaal van 2018 een duidelijke rapportage opgesteld kan worden over de situatie bij de AWZI's Zeewolde en Tollebeek. Na de AWZI's Zeewolde en Tollebeek wordt de focus gelegd op de AWZI Almere.

Innovatie afvalwaterketen: Ephyra, Torwash en Cellulose

Zie hiervoor de investeringsplanning, in hoofdstuk 2 van de bijlage.

Beleid bedrijfsafvalwater

Steeds vaker wordt Waterschap Zuiderzeeland benaderd door bedrijven om gezamenlijk oplossingen te zoeken voor de behandeling van bedrijfsafvalwater. Een toenemend aantal bedrijven wil zelf niet langer (voor)zuiveren. Voor Waterschap Zuiderzeeland liggen hier kansen om bedrijven aan te haken en

hiermee extra afvalwater binnen te halen ten behoeve van energie, grondstoffen en het verhogen van de financiële en technische doelmatigheid. Vanuit Waterkracht Rijn Oost is een raamwerk opgesteld voor de strategie ten aanzien van bedrijfsafvalwater. Op basis hiervan wordt in 2018 een beleidsnota opgesteld en voorgelegd aan de Algemene Vergadering op grond waarvan businesscases kunnen worden opgesteld en beoordeeld. Afhankelijk van de gekozen richting kan dit consequenties hebben voor de begroting. Bij besluitvorming over het beleid op bedrijfsafvalwater in de tweede helft van 2018 en daarna bij de uitwerking per situatie worden de financiële consequenties inzichtelijk gemaakt en doorvertaald in de Meerjarenbegroting.

Doe-het-zelf-monitoring Oosterwold

In samenwerking met de gemeente Almere is het idee ontstaan om de inwoners van Oosterwold te betrekken bij het meten van waterkwaliteit. Doe-het-zelf-monitoring is een vorm van burgerwetenschap of *citizen science*, waarbij (groepen) vrijwilligers onderzoek doen (zoals [‘Het Schone Waterexperiment’](#) in Amsterdam, [‘Meet-je-Stad’](#) in Amersfoort en de [‘Nattevoetenkaart’](#) in Zwolle).

Deze ‘doe-het-zelf-monitoring’ zorgt niet alleen voor meer fijnmazige watermetingen, het zorgt ook voor een controlemiddel van de ‘officiële’ watermetingen. Maar het belangrijkste is wel de inwoners mee te nemen in het functioneren van het watersysteem. In Oosterwold zuiveren inwoners hun eigen afvalwater. Het gezuiverde water komt in hun eigen vijver of sloot terecht. Tegelijkertijd gebruiken ze dit water voor hun (moes)tuinen of wordt erin gezwommen. Bij Doe-het-zelf-monitoring Oosterwold willen we een geselecteerde groep inwoners regelmatig metingen laten uitvoeren op een beperkt aantal parameters (o.a. nitraat, fosfaat, E. coli) zodat zij beter inzicht krijgen in de waterkwaliteit en de eventuele fluctuaties. Daarbij krijgen ze informatie over waterkwaliteit en suggesties over hoe ze kunnen omgaan met het gebruik van water.

Om dit te realiseren worden een ICT-applicatie en een uitgebreide communicatiestrategie ontwikkeld. Het project kan, na besluitvorming in de Algemene Vergadering, in het najaar van 2018 verder worden uitgewerkt, zodat het begin volgend jaar in uitvoering kan.

Waterkwaliteit na 2021

In de Algemene Vergadering van 26 september 2017 is de nota Zicht op Waterkwaliteit vastgesteld. Hierin spreekt het waterschap een duidelijke ambitie uit om agrarische emissies en emissies van nieuwe stoffen terug te dringen. De focus ligt op het stimuleren van de agrarische sector om zelf maatregelen te nemen om agrarische emissies te verlagen en de kennis en bewustwording op het vlak van nieuwe stoffen te vergroten. De nota Zicht op Waterkwaliteit omvat een programma voor de periode 2018-2021. Daarnaast vindt in 2019 een tussentijdse evaluatie plaats, met indien nodig, voorstellen voor bijsturing. Voor de periode na 2021 moet het waterschap nog keuzes maken over het vervolg, mede op basis van de dan bereikte resultaten. In de Voorjaarsnota is voor de periode na 2021 op dit moment uitgegaan van hetzelfde budget als in het jaar 2021.

Beheerplan persleidingen

In de doorkijk over de toekomstige investeringsopgaven op het gebied van Schoon Water die bij de voorjaarsnota 2018-2021 is gepresenteerd, is aangegeven dat het inzicht in de onderhoudsstaat van de persleidingen lastig is vast te stellen en dat inspectie hiervan kostbaar is. In het afgelopen jaar is gewerkt aan de opstelling van een persleidingbeheerplan. Waterschap Zuiderzeeland heeft 94 persleidingen in zijn beheer, met in totaal 226 km aan persleidingen. In 2017 hebben interne en externe deskundigen risico-inventarisaties uitgevoerd van alle persleidingen op basis van bedrijfswaarden. Hieruit is naar voren gekomen dat 16 persleidingen grotere risico’s met zich meebrengen en dat er minder grotere risico’s zijn bij de overige persleidingen.

De vraag is hoe het waterschap hier in de komende jaren mee wil omgaan. Daarbij kunnen keuzes gemaakt worden over de intensiteit en het tempo waarin het waterschap zicht wil krijgen op de onderhoudsstaat van deze persleidingen. De verwachting is dat de AV rond de zomer van 2018 om besluitvorming wordt gevraagd.

Doelen overige wateren

Waterschap Zuiderzeeland en de provincie Flevoland zijn in 2015 gestart met het afleiden van doelen voor overige wateren. Inmiddels zijn voor het stedelijk oppervlaktewater in Lelystad, Zeewolde, en Almere voorlopige werkdoelen afgeleid. Daarnaast zijn voor een 11-tal oppervlaktewateren die in beheer en eigendom zijn bij terreinbeherende instanties eveneens voorlopige doelen afgeleid. Het is de bedoeling in 2021 de doelen voor de overige wateren in Flevoland afgeleid te hebben. Dit betekent dat er, naast doelen voor alle inleggende gemeenten, ook doelen zijn afgeleid voor circa 40 waterlichamen die in eigendom zijn van de terreinbeherende instanties. Het waterschap wil in zijn verantwoordelijkheid als waterkwaliteitsbeheerder de toestand en de ontwikkelingen van de individuele overige oppervlaktewater roulerend monitoren, mede om eventuele ongewenste ontwikkelingen tijdig te kunnen signaleren en in te kunnen grijpen.

Autonome ontwikkelingen

Sinds de vaststelling van de Meerjarenbegroting is een aantal besluiten genomen en heeft een aantal actualisaties plaatsgevonden. Deze zijn in onderstaande tabel weergegeven:

Tabel 3 – Netto lasten van de Voorjaarsnota 2019-2022 (in miljoenen euro's)

	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>Basis: Meerjarenbegroting 2019-2021</i>	75,0	76,1	75,9	n.v.t.
Besluitvorming tot behandeling Voorjaarsnota 2019-2022				
KRW Weerwater en Noorderplassen	0,3	0,3	-	-
Totaal netto lasten	75,3	76,4	75,9	75,9
Inflatie en loonontwikkeling	-	-	-	1,1
Ontwikkeling zuiveringsbeheer	-	-	-	0,2
Actualisatie investeringsplanning 2019-2022	-0,2	-0,1	0,1	0,5
Actualisatie HWBP	0,1	0,2	0,1	0,2
Autonome ontwikkeling ICT en bijdrage Waterschapshuis	0,2	0,2	0,2	0,2
Actualisatie MJOP's	0,1	0,1	0,2	-0,3
Doorwerking zuiveringslasten agv groei eenheden	0,2	0,2	0,2	0,2
Diversen/afronding	-	0,1	0,1	-
Aanvullende autonome ontwikkelingen	pm	pm	pm	pm
Totaal netto lasten	75,7	77,1	76,8	78,0

Actualisatie Investeringsplanning 2019-2022

Tegelijkertijd met het opstellen van de Voorjaarsnota 2019-2022 is ook de investeringsplanning geactualiseerd. Een uitgebreide toelichting op deze actualisatie is te vinden in hoofdstuk 2 van deze bijlage.

Loonontwikkeling en inflatie

De planperiode van de Voorjaarsnota loopt een jaar verder dan de huidige Meerjarenbegroting. Het uitgangspunt voor het jaar 2022 is het lastenniveau van het jaar 2021 uit de Meerjarenbegroting. In het jaar 2022 is één jaar loon- en inflatieontwikkeling toegevoegd (€ 1,1 miljoen). In hoofdstuk 3 van deze bijlage (economische ontwikkelingen) wordt verder ingegaan op de gehanteerde uitgangspunten rondom inflatie- en loonontwikkeling.

Ontwikkeling zuiveringsbeheer

In de Meerjarenbegroting is rekening gehouden met jaarlijks toenemende vervuilingseenheden. Deze toename van het aantal te zuiveren eenheden leidt ook tot een toename van de lasten. Hiervoor is jaarlijks een bedrag van € 0,15 miljoen opgenomen. Aangezien 2022 een nieuwe schijf is, is dit bedrag daar toegevoegd.

Actualisatie bijdrage HWBP

In 2011 hebben Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten en waterbedrijven het Bestuursakkoord Water ondertekend. In het Bestuursakkoord Water is opgenomen dat het Rijk en de waterschappen de kosten voor dijkversterkingen uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) 50/50 delen. Het 50%-aandeel van de waterschappen bestaat uit een solidariteitsbijdrage (40%) en een projectgebonden eigen bijdrage van 10%. De solidaireitsbijdrage per waterschap wordt bepaald op basis van het aantal huishoudens en de WOZ-waarde van gebouwd en wordt geïndexeerd op basis van de index voor bruto overheidsinvesteringen.

In de Voorjaarsnota is rekening gehouden met een hogere bijdrage voor het HWBP voor de jaren 2019 t/m 2022 dan waarmee in de MJB rekening was gehouden. Deze ramingen zijn gebaseerd op een schatting van de solidariteitsbijdrage per waterschap vanuit de Unie van Waterschappen.

KRW-maatregelen Weerwater en Noorderplassen

In de Algemene Vergadering van 20 februari 2018 heeft de AV besloten om in te stemmen met de KRW-maatregelen voor het Weerwater en de Noorderplassen. Beide plassen in de gemeente Almere zijn aangewezen als KRW-waterlichaam en voldoen in de huidige situatie niet aan de KRW-doelstellingen. Om de plassen ecologisch goed te laten functioneren is het nodig natuurvriendelijke oevers aan te leggen. De financiële consequenties van dit AV-besluit zijn meegenomen bij het opstellen van deze Voorjaarsnota.

Stijging bijdrage Het Waterschapshuis

Een stijging van de bijdrage aan Het Waterschapshuis (HWH) als gevolg van het starten van nieuwe projecten, het zetten van stappen richting de uitwerking van een koersplan, veranderende wet- en regelgeving en een verhoging van de kwaliteit van dienstverlening.

Autonome ontwikkeling ICT en informatiemanagement

De reguliere kosten voor beheer en onderhoud van ICT nemen toe, mede doordat we steeds meer hard- en software gebruiken om onze taken uit te voeren. Bij autonome ontwikkelingen gaat het dan om hogere licentiekosten door een wijziging van licentievorm of door meer gebruik, hogere kosten door het blijven voldoen aan wet- en regelgeving en het up-to-date houden van ICT van nu en de toekomst.

Actualisatie MJOP's

Uit de actualisatie van de MeerJarenOnderhoudsPlannen (MJOP's) komt naar voren dat er voor het onderhoud in landelijk en stedelijk gebied sprake is van

een kostenstijging voor de jaren 2019-2021. Deze stijging ligt tussen de € 59.000 en € 142.000. De kosten van het beheer in het landelijk gebied vallen mee in vergelijking met de vastgestelde Meerjarenbegroting 2018-2021, er zijn echter stijgingen in de kosten van maaibeheer, baggeren en oeveronderhoud. Zoals reeds aangegeven, is in deze Voorjaarsnota voor het jaar 2022 rekening gehouden met het reguliere niveau van onderhoud rond oevers.

Doorwerking zuiveringslasten a.g.v. groei eenheden

In de afgelopen tijd is, als gevolg van de groei van eenheden, op de zuiveringen een toename van de vuillast te zien. Hierdoor stijgen de kosten van de zuiveringen. Aangezien het een autonome ontwikkeling met een structureel karakter is, wordt dit in deze Voorjaarsnota opgenomen.

Diversen (afronding)

De afronding op hele tonnen leidt in enkele gevallen tot een hoger bedrag, waardoor de totaaltelling niet meer overeenkomt met de totaaltelling waarbij op basis van werkelijke bedragen gerekend wordt. Een voorbeeld is de ontwikkeling zuiveringsbeheer. Het gaat hier om € 150.000 (€ 0,15 mln). In tabel 3 is echter € 0,1 miljoen opgenomen, omdat gerekend wordt met hele tonnen. Dit leidt al tot een verschil van € 50.000.

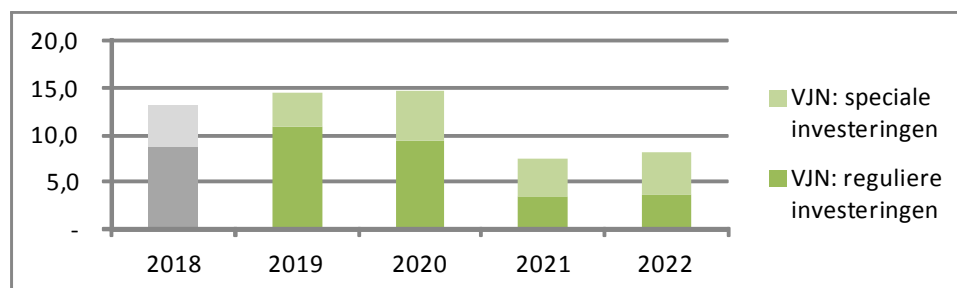
Aanvullende autonome ontwikkelingen (nog niet vertaald)

De bovenstaande ontwikkelingen betreffen de autonome ontwikkelingen waarvoor op dit moment een concrete schatting van de kosten kan worden gemaakt. Er zijn daarnaast nog enkele min of meer autonome ontwikkelingen zichtbaar, waarvan de komende tijd onderzocht wordt of en wat de financiële consequenties zijn. Zonder hierbij uitputtend te zijn gaat het onder andere om:

- Kosten beoordeling keringen	- Gebouwenbeheer
- Opleidingsbudget	- Calamiteitenzorg
- Onderhoud gemalen	- Afspraken Oosterwold
- Grotere stijging loon- en inflatieontwikkeling door aantrekkende markt	- Subsidies

2. Actualisatie investeringsplanning 2018-2022

Tegelijkertijd met het opstellen van de Voorjaarsnota 2019-2022 is ook de investeringsplanning geactualiseerd. In onderstaande grafiek is weergegeven wat het totale investeringsvolume per jaar is. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de speciale investeringen en reguliere investeringen.

Figuur 4 - Investeringsvolume Voorjaarsnota tov MJB 2018-2021 (bedragen * € 1 miljoen)

In onderstaande tabel zijn de investeringsvolumes per programma weergegeven van deze Voorjaarsnota ten opzichte Meerjarenbegroting 2018-2021.

Tabel 4 - Investeringsvolume per programma (bedragen *€ 1 miljoen)

Programma	2017		2018		2019		2020		2021		2022		Tot 2017-2021	
	MJB	VJN	MJB	VJN	MJB	VJN	MJB	VJN	MJB	VJN	MJB	VJN	MJB	VJN
Algemeen	6,4	5,4	1,8	2,5	0,7	1,0	0,6	1,2	0,5	0,6	-	1,2	10,0	10,7
Waterveiligheid	0,1	0,1	2,7	2,1	1,1	2,3	0,2	0,5	-	0,0	-	-	4,0	5,0
Voldoende water	2,1	1,3	3,6	4,1	5,4	5,9	8,6	8,8	2,2	2,2	-	0,7	21,8	22,3
Schoon water	9,8	7,5	4,0	4,6	3,6	5,3	2,8	4,1	2,5	4,6	-	6,2	22,6	26,0
Totaal	18,3	14,3	12,0	13,2	10,8	14,5	12,1	14,6	5,1	7,5	-	8,1	58,4	64,0

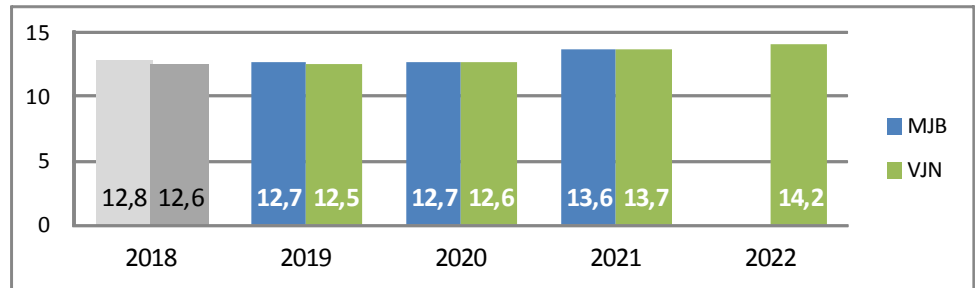
In bovenstaande figuur en tabel is te zien dat het gerealiseerde investeringsvolume van 2017 € 4,0 miljoen achter is gebleven bij de begroting. Voor het grootste deel is dit investeringsvolume doorgeschoven naar 2018 en de daaropvolgende jaren.

Op totaalniveau is er voor de jaren 2017-2021 sprake van een toename van het investeringsvolume met ruim € 5 miljoen (2022 is hierin niet meegenomen vanwege het feit dat dit jaar geen deel uitmaakt van de planperiode van de huidige meerjarenbegroting). Deze toename zit voor een belangrijk deel in het programma Schoon Water.

In de investeringsplanning is conform het besluit van de AV van maart nog rekening gehouden met het volledige investeringsprogramma uit het Masterplan Duurzame energie. Wanneer de deelname van het waterschap in het Windpark Hanze definitief is (financial close), zal een bedrag van ruim € 8 miljoen aan investeringen in opwekking van energie (zonneweides) uit de investeringsplanning worden gehaald.

Kapitaallasten

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de kapitaallasten van de investeringsplanning van deze Voorjaarsnota zich verhouden tot de kapitaallasten uit de Meerjarenbegroting 2018-2021.

Figuur 5 – Kapitaallasten Voorjaarsnota tov MJB 2018-2021 (bedragen *€ 1 miljoen)

Als gevolg van het doorschuiven van investeringen van 2017 naar 2018 ontstaat er in 2019 en 2020 een (incidenteel) voordeel in de kapitaallasten van € 0,2 miljoen, resp. € 0,1 miljoen. Vanaf 2020 liggen de kapitaallasten als gevolg van met name het toevoegen van nieuwe investeringen (structureel) iets hoger dan de meerjarenbegroting. In 2021 gaat het om € 0,1 miljoen.

Speciale investeringen

Een groot deel van de investeringen die zijn opgenomen in de investeringsplanning betreffen vervangingsinvesteringen. In de komende jaren zijn er echter ook investeringen geprogrammeerd, waarvoor bestuurlijke en/of beleidsmatig afwegingen gemaakt moeten worden en waarvoor de AV aparte besluiten neemt. Hieronder worden deze investeringen kort toegelicht.

Speciale investering		Programma		Financieel	Planning
Verduurzaming en herinrichting buitenterrein hoofdkantoor		Algemeen		Verduurzaming: € 0,4 mln Herinrichting: € 0,6 mln	2018-2020
X	X				
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase		Nazorgfase	Afgerond
In maart 2018 heeft de AV de (financiële) evaluatie van het project SBW besproken. Daarin is toegelicht dat de uitvoering van duurzaamheidspakket 3 (de laatste stap naar een volledig energieneutraal Waterschapshuis) nog gerealiseerd moet worden. Een energieneutraal Waterschapshuis kan gerealiseerd worden door carports met zonnepanelen te plaatsen op het eigen terrein en de garage te voorzien van zonnepanelen. Dit lijkt haalbaar binnen het daarvoor gevoteerde budget en met een acceptabele terugverdientijd. Tegelijkertijd is de buitenruimte toe aan groot onderhoud / renovatie. Een belangrijke reden daarvoor is dat het parkeerterrein is verzakt. Dit geeft problemen met de afvoer van regenwater. Om dit op te lossen zal het terrein opnieuw bestraat moeten worden en de hemelwaterafvoer vernieuwd moeten worden. Het is logisch om deze onderhoudswerkzaamheden gelijktijdig op te pakken met het plaatsen van carports met zonnepanelen en het terrein dan opnieuw in te richten. Op dit moment wordt in dit kader ook breder gekeken naar de vraag of de ontwikkelingen in de directe omgeving van het kantoor kansen biedt m.b.t. efficiency of het realiseren van een goede verbinding met de omgeving. Het eigen terrein kan als voorbeeld dienen voor het klimaatbestendig inrichten en hoe je verantwoord met water kunt omgaan. In deze investeringsplanning is voor de herinrichting van de buitenruimte een investering van € 0,6 miljoen toegevoegd in 2019/2020.					

Speciale investering		Programma		Financieel		Planning	
Windpark Hanze		Algemeen		€ 10 mln (verstrekking achtergestelde lening)		2018- 2023	
X	X						
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase		Uitvoeringsfase		Nazorgfase		Afgerond
In maart 2018 heeft de AV onder een aantal voorwaarden ingestemd met het aangaan van een langdurige samenwerking met Windpark Hanze. Voor het							

ontwikkelen en realiseren van het windpark stelt het waterschap een achtergestelde lening ter grootte van € 10 miljoen beschikbaar. In de komende tijd wordt de samenwerkingsovereenkomst binnen de door de AV gestelde randvoorwaarden verder uitgewerkt. De planning is erop gericht om de samenwerkingsovereenkomst in de zomer van 2018 te tekenen. Met de realisatie van het windpark, kan het waterschap in een keer volledig invulling geven aan de doelstelling op het gebied van zelfvoorzienendheid. De huidige planning is erop gericht om de realisatie van het windpark rond 2022/2023 af te ronden.

Omdat de samenwerking in het windpark gerealiseerd wordt met het verstrekken van een achtergestelde lening, is er formeel gezien geen sprake van een investering. De aard en het karakter van dit project maakt wel, dat de realisatie hiervan behandeld wordt als "speciale investering". Het verstrekken van de achtergestelde lening maakt geen onderdeel uit de investeringsbedragen die in figuur 4 en tabel 5 zijn opgenomen.

Speciale investering	Programma	Financieel	Planning
Versterking IJsselmeerdijk (preverkenning)	Waterveiligheid	€ 1,1 miljoen (bruto)	2018-2019
X			
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase
			Afgerond

De versterking van de IJsselmeerdijk is het eerste versterkingsproject dat Zuiderzeeland zal uitvoeren in het kader van de versterkingsopgave voortkomend uit de nieuwe veiligheidsnormering. Eind 2017 is de beoordeling van het dijktraject opgeleverd en verstuurd aan ILT (Inspectie Leefomgeving en Transport). De IJsselmeerdijk is inmiddels ook opgenomen in de conceptprogrammering van het HWBP voor de jaren 2019-2024. Zodra de IJsselmeerdijk als primaire kering een positief oordeel van de ILT heeft ontvangen, gaat het project van start met de preverkenning. Hiervoor is in de huidige meerjarenbegroting een krediet van € 1,1 miljoen opgenomen. Het product van de preverkenning is een plan van aanpak voor de verkenningsfase. Op dit moment is op basis van kengetallen de inschatting gemaakt dat de verkenning ongeveer € 3 miljoen per jaar gaat kosten. Over de raming van het totaalproject is op dit moment nog heel weinig te zeggen. Op basis van gemiddelde prijzen per kilometer zou de realisatie van de dijkversterking uitkomen op € 160 miljoen. Voor deze dijkversterkingsprojecten geldt een eigen bijdrage van 10%. In de huidige investeringsplanning is alleen rekening gehouden met de investeringsraming voor de preverkenningsfase. Aan het eind van de preverkenningsfase is er naar verwachting meer te zeggen over de totale investeringsraming en zal deze ook worden vertaald in de investeringsplanning. Omdat de totale versterking op basis van de huidige planning niet gereed zal zijn voor 2025, vallen de kapitaallasten van deze investering buiten de planperiode van deze voorjaarsnota.

Speciale investering		Programma		Financieel		Planning	
Renovatie en verduurzaming Vissering		Voldoende Water		€ 9,1 miljoen (netto)		2018-2021	
X							
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase		Nazorgfase		Afgerond	
Begin 2017 heeft de AV het voorbereidingskrediet voor gemaal Vissering verleend. Daarbij is de ambitie geuit om van gemaal Vissering één van de meest duurzame gemalen ter wereld te maken. Het waterschap heeft ervoor gekozen om de renovatie en verduurzaming van dit gemaal op een innovatieve wijze aan te besteden. De markt wordt hierbij uitgedaagd om een gemaal voor de toekomst te ontwerpen passend bij de doelstellingen van Zuiderzeeland op het gebied van o.a. betrouwbaarheid, CO₂-reductie en het benutten van kansen in de omgeving. In 2017 is een marktconsultatie gedaan. Als onderdeel daarvan is in september een succesvolle marktdag georganiseerd. De marktconsultatie is bedoeld om de concept aanbestedingsdocumenten met belanghebbenden te bespreken, om partijen te interesseren voor het project en om de samenwerking tussen marktpartijen te faciliteren (bijvoorbeeld voor het vormen van een consortium). De marktconsultatie is inmiddels afgerond. In mei 2018 (tegelijktijd met de voorjaarsnota) wordt een voorstel in de AV voorgelegd waarin de AV wordt gevraagd om een aantal keuzes							

voor het vervolgtraject te maken. Indien de AV akkoord gaat met dit voorstel betekent dit een verhoging van de totale investeringsuitgaven. Aan de andere kant worden de hogere kapitaallasten van dit voorstel (geheel of grotendeels) gecompenseerd door besparingen in de jaarlijkse exploitatielasten.

Speciale investering	Programma	Financieel	Planning
Capaciteit en ambities AWZI's	Schoon Water	AWZI Zeewolde: 3,0 mln AWZI Lelystad: € 3,9 mln	2019-2022
X			
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase
			Afgerond

Onder andere als gevolg van groei in aanbod van afvalwater (huishoudelijk dan wel industrieel) is de verwachting dat in de periode 2020-2023 de capaciteit van een aantal AWZI's uitbreid moet worden. Deze uitbreidingen kunnen ook mooie kansen zijn om ambities te realiseren op thema's als energie en grondstoffen, medicijnresten en waterkwaliteit. De samenhang tussen de verschillende thema's is sterk en dat maakt ook keuzes rond investeringen complexer. De komende tijd wordt gewerkt aan het inzichtelijk maken van deze samenhang en keuzemogelijkheden op basis waarvan het bestuur verder richting kan geven aan de uitbreidingsinvesteringen. Hieronder wordt kort ingegaan op de situatie van de AWZI's waar deze uitbreidingsvraagstukken naar verwachting als eerste spelen.

AWZI Zeewolde

De AWZI Zeewolde wordt op dit moment hoog belast en de verwachting is dat er op relatief korte termijn een capaciteitsuitbreiding nodig is. In de investeringsplanning is daarom voor de jaren 2020-2022 rekening gehouden met een investering van € 3 miljoen voor zowel capaciteitsuitbreiding als renovatiewerkzaamheden. Het geraamde investeringsbedrag is op dit moment nog indicatief. De komende tijd wordt bekeken op welke wijze de capaciteitsuitbreiding het beste kan worden gerealiseerd, waarbij ook rekening wordt gehouden met de ambities van het waterschap op het gebied van energie en grondstoffen.

Op dit moment wordt er hierbij gedacht aan een techniek waarbij cellulose aan de voorkant van de AWZI wordt afgevangen, waardoor de zuivering in het verdere proces minder belast wordt en dus meer afvalwater kan verwerken. Tegelijkertijd draagt het terugwinnen van cellulose bij aan de ambities op het gebied van grondstoffen. Een "traditionele" uitbreiding met het bouwen van (kostbare) betonnen tanks kan hiermee dan worden voorkomen. Verder wordt er bij Zeewolde in het bijzonder ook gekeken naar samenwerkingsmogelijkheden met grote industriële ondernemingen op het omliggende industrieterrein.

AWZI Lelystad

Bij de AWZI Lelystad is de beluchting binnen een aantal jaren aan vervanging toe. Daarnaast zal als gevolg van de ontwikkeling van de luchthaven Lelystad de belasting van de AWZI in de komende jaren toenemen en een zwaarder beslag leggen op de capaciteit. Met de luchthaven is een convenant afgesloten waarin de ambitie vastligt om te komen tot de realisatie van een duurzame energie- en grondstofwaterketen. De wijze waarop dit, al dan niet tezamen met renovatiewerkzaamheden, moet plaatsvinden wordt nog onderzocht. Er kan ook hier gekeken worden naar de techniek van cellulosewinning. Ook is een van de drie zuiveringsstraten op dit moment niet in gebruik, wat wellicht mogelijkheden met zich meebrengt (de beluchting uit deze zuiveringsstraat is een aantal jaren geleden verwijderd en gebruikt bij de uitbreiding van de AWZI Dronten). In de investeringsplanning is op dit moment rekening gehouden met een (indicatieve) investering van bijna € 4 miljoen voor de jaren 2021-2023.

AWZI Almere

Vanwege de groei van Almere zal de capaciteit van de AWZI op termijn ook uitgebreid moeten worden. Gezien de snelheid waarmee Almere groeit is de verwachting dat dit voor 2024 moet plaatsvinden. Daarnaast heeft het waterschap ambities vastgelegd op het gebied van energie en grondstoffen. Op dit moment wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk is om met het toepassen van een aantal innovatieve technieken zowel een capaciteitsuitbreiding te realiseren en tegelijkertijd een aantal flinke slagen te maken in de energie-efficiency en

grondstofferugwinning. Daarbij wordt op dit moment gekeken naar de Torwash techniek al dan niet in combinatie met een Ephyra vergister, die ook op de AWZI Tollebeek is gebouwd. Na het pilotonderzoek Torwash, wat in het voorjaar 2019 zal worden afgerond, is er meer inzicht in de mogelijkheden van deze techniek. In de investeringsplanning is in de planperiode vooralsnog alleen rekening gehouden met een aantal renovaties van onderdelen. Het is wel de verwachting dat het bestuur in de planperiode van deze voorjaarsnota zal besluiten over de mogelijke toepassing van Torwash en de uitbreiding van de AWZI Almere.

In het Waterbeheerplan 2016-2021 is opgenomen dat het waterschap de mogelijkheden zal verkennen voor het nemen van kortetermijnmaatregelen in het bodemdalingsgebied ten zuidwesten van Emmeloord. Zoals al aangegeven in hoofdstuk 1 van deze bijlage gaat het om een complexe opgave. Op 24 april 2018 heeft de AV hierover beeldvormend gesproken. In de huidige investeringsplanning is, in afwachting van besluitvorming van de AV over dit onderwerp, nog geen investering opgenomen met betrekking tot de maatregelen in het bodemdalingsgebied. De besluitvorming hierover is later dit jaar voorzien. Op het moment dat de AV besluit tot het nemen van maatregelen, zal ook hier sprake zijn van een speciale investering.

Reguliere (vervangings)investeringen

Hieronder wordt per programma op hoofdlijnen ingegaan op de belangrijkste mutaties in de reguliere (vervangings)investeringen, die zijn doorgevoerd bij de actualisatie van de investeringsplanning.

Algemeen

De uitgavenplanning voor de realisatie van de informatiestrategie is in de planning iets naar achteren geschoven. Het gaat dan o.a. om het deel met betrekking tot de uitwerking van de Omgevingswet (het vormgeven van de digitale keten achter één digitaal overheidsloket met onze collega-overheden). In 2019/2020 is de vervanging van het wifi-netwerk toegevoegd.

Waterveiligheid

Binnen het programma Waterveiligheid is een investering van € 0,6 miljoen toegevoegd voor de renovatie van de hoge en lage Knarsluis. Daarnaast is rekening gehouden de dijkversterkingsprojecten Almere Poort en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland. Op basis van het concept HWBP-programma komt dit neer op een eigen bijdrage van € 0,2 miljoen voor elk van de twee projecten.

Voldoende Water

Bij het programma Voldoende Water is een aantal vervangingsinvesteringen toegevoegd in de planperiode voor zowel de kunstwerken in het watersysteem als een aantal hoofdgemalen.

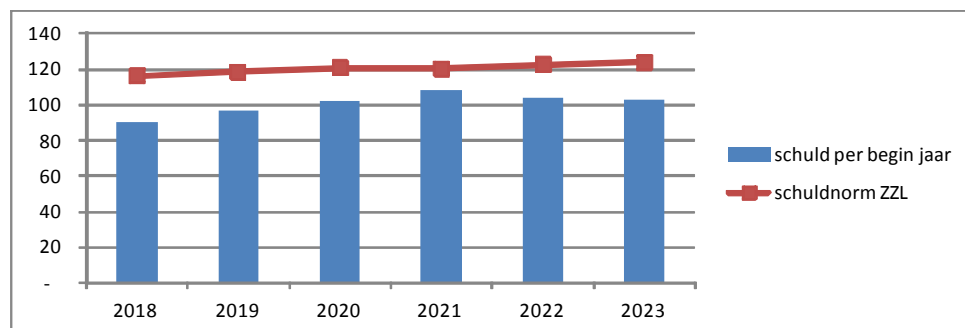
Schoon water

- Op een aantal AWZI's zijn diverse vervangingsinvesteringen toegevoegd (totaal ca. € 1,2 miljoen in de periode tot en met 2021). De raming voor de renovatie van de sliblijn op de AWZI Almere is daarnaast verhoogd (€ 1,7 mln).
- In de investeringsplanning is een investering toegevoegd van € 0,4 miljoen voor de vervanging van de persleiding Luttelgeest. Hier zijn in de afgelopen jaren diverse breuken geconstateerd.
- De investeringsramingen voor de renovatie van rioolgemalen zijn naar boven bijgesteld.
- Bij de AWZI Tollebeek is rekening gehouden met subsidie-inkomsten van € 1,7 miljoen voor het project Ephyra.³

³ Het project Ephyra is ook te zien als speciale investering. In de jaarstukken 2017 wordt over dit project ook apart gerapporteerd over de voortgang. Omdat het project naar verwachting geheel wordt afgerond in 2018, is de mutatie in de investeringsplanning toegelicht bij de reguliere (vervangings)investeringen.

Ontwikkeling schuldpositie

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de schuldpositie zich in de komende jaren ontwikkelt op basis van de geactualiseerde investeringsplanning. Het gaat dan om de som van de kortlopende en langlopende geldleningen. Daarbij is ook weergegeven wat de bijbehorende maximale schuld omvang is in het betreffende jaar op basis van het reservebeleid.

*Figuur 6 - Ontwikkeling schuld omvang in relatie tot de (maximale) schuldnorm ZZL (bedragen * € 1 miljoen)*

In bovenstaande grafiek is te zien dat de schuld omvang op basis van de geactualiseerde investeringsplanning in de planperiode onder de schuldnorm vanuit het reservebeleid blijft. De schuld neemt in de planperiode toe van € 98 miljoen (begin 2019) naar € 108 miljoen begin 2021 en zakt daarna weer iets. Dit vanwege een relatief beperkt geraamd investeringsvolume in 2021 en 2022. Tegelijkertijd neemt, als gevolg van de toename van de begrotingsomvang, ook de (maximale) schuldnorm toe van € 116 miljoen (begin 2019) naar € 124 miljoen per begin 2023.

De bovenstaande grafiek laat een relatief rustig beeld zien ten aanzien van de schuldontwikkeling. Belangrijk om hierbij te vermelden is wel dat in de bovenstaande cijfers geen rekening is gehouden met een aantal van de hiervoor beschreven investeringen die nog niet financieel vertaald zijn in deze investeringsplanning (o.a. de innovatieve investeringen op de AWZI Almere, de kortetermijnmaatregel zuidwest Emmeloord en de (verkenning)fase van de IJsselmeerdiijk).

Verder is in de schuldpositie ook geen rekening gehouden met de effecten van de deelname aan het Windpark Hanze. Vooralsnog is, zoals aangegeven, uitgegaan van de investeringen zoals deze in het Masterplan Duurzame energie zijn opgenomen. Het inrekenen van de deelname zou enerzijds een verhogend effect hebben op de schuldpositie van € 10 miljoen. Anderzijds zal bij definitieve deelname in het windpark, een bedrag van ca. € 8,5 miljoen aan investeringen in energieopwekking (zonnepanelen) uit de investeringsplanning worden verwijderd en komt een in het masterplan opgenomen investering in windenergie van € 6 miljoen voor de periode 2020-2030 te vervallen. Het inrekenen van de deelname zal per saldo dus een vrij beperkt effect hebben op de hierboven weergegeven ontwikkeling van de schuld omvang.

3. Demografische en economische kengetallen

Jaarlijks bij de Voorjaarsnota worden de kengetallen uit de Sociaal Economische Verkenning geactualiseerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt statistische gegevens van de provincie Flevoland, de gemeenten binnen het beheergebied en landelijke organen zoals CPB, CBS en De Nederlandsche Bank. In deze bijlage gaat het om variabelen die van invloed zijn op het begrotingsvolume en de tarieven voor (met name) ingezetenen en stedelijk bewoond gebied.

Demografische cijfers

Ontwikkeling wooneenheden

Voor de ontwikkeling van de belastingeenheden zijn de bevolkingsprognose en de prognoses van de woningvoorraad en de huishoudens relevant. Gegevens over deze kengetallen zijn hieronder opgenomen

Tabel 5 – Bevolkingsprognose Provincie Flevoland (2017-2040)

Gemeenten	2017*	2020	2025	2030	2035	2040	Jaarlijkse stijging 2017-2020
Almere	200.954	206.300	216.700	228.600	241.100	249.100	1.782
Lelystad	76.970	78.700	79.800	78.600	76.900	75.600	577
Dronten	40.745	42.800	43.900	44.700	45.400	45.900	685
Zeewolde	22.459	22.900	23.100	23.200	23.200	23.200	147
Urk	20.220	20.900	21.900	23.000	24.000	25.000	227
Noordoostpolde r	46.557	47.800	47.700	47.100	46.400	45.400	414
Totaal	407.905	419.400	433.100	445.200	457.000	464.200	3.832

Bron: CBS (*Cijfers van provincie Flevoland, stand 14-03-2017)

De hierboven weergegeven tabel over de bevolkingsprognose laat voor Flevoland als geheel een stijgende lijn zien in het inwoneraantal. Echter valt op dat voor enkele gemeenten op de langere termijn sprake is van een terugloop of stabilisatie in inwoneraantal.

Tabel 6 – Ontwikkeling huishoudens Provincie Flevoland

Gemeenten	2017	2020	2025	2030	2035	2040	Jaarlijkse stijging 2017-2020
Almere	86.400	91.900	99.500	106.500	113.100	117.200	1.375
Lelystad	33.800	35.000	36.300	36.600	36.400	36.200	300
Dronten	17.600	18.400	19.400	19.900	20.400	20.600	200
Zeewolde	9.400	9.400	9.900	10.200	10.400	10.400	-
Urk	6.100	6.400	7.000	7.600	8.200	8.700	75
Noordoostpolde r	19.000	19.500	20.000	20.100	20.100	19.800	125
Totaal	172.300	180.600	192.100	200.900	208.600	212.900	2.075

Bron: CBS

De gegevens over de ontwikkeling van huishoudens in het beheergebied ondersteunen de cijfers over de inwonerontwikkeling. De toename in huishoudens in Almere en Lelystad ligt, op basis van het gemiddeld aantal personen per huishouden (2,17), hoger dan de toename in inwoneraantal. Dit komt met name door vergrijzing, de trend dat ouderen langer zelfstandig blijven wonen en echtscheidingen. De jaarlijkse stijging in inwoneraantal in de

provincie Flevoland ligt net onder de 2.900 personen en het aantal huishoudens net onder 2.100 huishoudens.

De groeiprognozes van de wooneenheden worden gebaseerd op gegevens van GBLT. GBLT gaat uit van lagere groeiprognozes, gebaseerd op de werkelijke groeicijfers van de afgelopen jaren. De geactualiseerde cijfers van GBLT geven geen aanleiding om de toename van het aantal wooneenheden aan te passen ten opzichte van de MJB 2018-2021. Dit betekent dat er voor de komende vier jaren wordt uitgegaan van een toename van het aantal wooneenheden met 0,7 procent per jaar.

Ontwikkeling WOZ-waarde

In het gehele beheergebied is een duidelijke stijging in de WOZ-waarden zichtbaar. Dit betekent dat het economisch herstel in het gehele beheergebied doorgezet heeft. De WOZ-waarde is gebaseerd op de waarden van de objecten op een peildatum. Voor de eerste jaarschijf van deze Voorjaarsnota zal het gaan om de peildatum 1 januari 2018. Op basis van deze WOZ-waarden worden de belastingen in het belastingjaar 2019 bepaald.

Tabel 7 – Ontwikkeling WOZ-Waarde Provincie Flevoland

Gemeente	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Almere	- 4,2 %	- 2,9 %	1,5 %	2,7 %	6,9 %
Lelystad	- 4,7 %	- 3,2 %	0,2 %	2,6 %	3,7 %
Dronten	- 7,9 %	- 1,7 %	1,1 %	2,2 %	3,5 %
Zeewolde	- 0,1 %	- 2,5 %	-3,2 %	2,6 %	4,6 %
Urk	- 4,1 %	- 0,8 %	0,9 %	2,1 %	6,5 %
Noordoostpolder	- 5,2 %	- 1,5 %	0,7 %	2,1 %	1,5 %

Bron: Waarderingskamer (www.waarderingskamer.nl): overzichten per gemeente). Gemiddelde waardestijging woningen tussen 1-1-2012 – 1-1-2017.

Tussen de waardepeildatum 1 januari 2016 en de waardepeildatum 1 januari 2017 is sprake van een landelijk gemiddelde stijging van de woningwaarde met 5,9%. In het beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland steeg de WOZ-waarde met gemiddeld 5,1%.

Voor het gehele beheergebied wordt in de MJB 2018-2021 nog uitgegaan van een gemiddelde WOZ-waardeontwikkeling van 4% voor bestaande objecten. Deze zal waarschijnlijk nog naar boven worden bijgesteld richting de MJB 2019-2022.

Economische groeicijfers

Economische groei

In 2017 is de economie van Nederland gegroeid met 3,1%. Voor 2018 wordt een iets hogere groei verwacht, 3,2% en in 2019 een groei van 2,7%.

De [economie van Flevoland](#) is in 2017 iets minder hard gegroeid ten opzichte van Nederland, namelijk met 2,6%. Voor 2018 zijn de voorspellingen erg gunstig, namelijk een groei van 3,5%, meer dan het Nederlandse gemiddelde.

Tabel 8 – Economische groei als stijging van BBP in %

	2017	Verwachting 2018	Verwachting 2019
Flevoland (ING)	2,6%	3,5%	
Nederland (CPB)	3,1%	3,2%	2,7%

In bovenstaande tabel zijn, naast de cijfers van ING, waarbij ook een regionaal beeld gepresenteerd wordt, ook de cijfers van het Centraal PlanBureau opgenomen. Deze cijfers bieden een doorkijk naar 2019.

Inflatie

Inflatie heeft gevolgen voor de koopkracht als de lonen zich niet gelijk ontwikkelen aan de inflatie. Op Europees niveau wordt een inflatiepercentage nagestreefd van maximaal 2%, omdat dit gunstig is voor de economie op langere termijn. De inflatie lag het afgelopen jaar op 1,3%. De Nederlandse Bank gaat voor 2018 uit van een inflatie van 1,4%. Voor 2019 is de verwachting dat de inflatie rond 2,3% zal uitkomen. Deze sterkere stijging van de inflatie in 2019 komt onder andere door de belastingverhoging op het lage btw-tarief van 6% naar 9% en door stijgende milieubelastingen.

De GWW-index (grond-, weg- en waterbouw) gaat uit van voor het waterschap van belang zijnde onderdelen. Daarom kijkt het waterschap zowel naar de consumenteninflatie als naar de GWW-inflatie. De ervaring leert dat deze index per jaar of zelfs per kwartaal sterk kan fluctueren. Het is dan ook lastig om een concrete inschatting te geven van de verwachte ontwikkeling hiervan (in tegenstelling tot cijfers als inflatie en rente worden hierover ook geen voorspellingen gepubliceerd). De laatste twee jaar is er echter wel een stijgende lijn te zien.

Ook bij de loonontwikkeling is het effect van de aantrekkende economie te merken, doordat de loonontwikkeling stijgt. Voor 2018 wordt een ontwikkeling van 2,1% verwacht. Dit ligt hoger dan de ontwikkeling in 2017. De loonontwikkeling is een stuk groter dan de inflatie, waardoor de koopkracht toeneemt.

Tabel 9 – Inflatie en koopkracht (obv DNB, CPB en CBS)

	2016	2017	2018	Verwachting 2019
Consumenteninflatie (tov 1 jaar eerder)	0,1%	1,3%	1,4%	2,3%
GWW-index (tov 1 jaar eerder)	-2,6%	5,2%	1,9%	n.n.b.
Loonontwikkeling (tov 1 jaar eerder)	1,6%	1,6%	2,1%	2,5% tot 3,2%
Koopkracht (tov 1 jaar eerder)	2,6%	0,3%	0,6%	1,6%

In de Meerjarenbegroting 2018-2021 is voor de inflatie- en loonontwikkeling uitgegaan van percentages van respectievelijk 1,25% (1,5% in 2019 ev) en 2,5%. In de voorjaarsnota is rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,5% en een stijging van de loonkosten met 2,5% per jaar. In het percentage loonontwikkeling is ook de verwachte salarisontwikkeling opgenomen van medewerkers die nog niet op het maximum van hun salarisschaal zitten en de mutatie in werkgeverslasten. Gezien de hierboven geschetste verwachtingen is dit een voorzichtige inschatting. Richting het opstellen van de Meerjarenbegroting 2019-2022 bekijkt het college de percentages opnieuw, op basis van de dan bekende informatie, zoals het eventuele resultaat van de cao-onderhandelingen.

Rente

De rentestand is nog altijd historisch laag voor zowel de korte als de lange rente. Voor het waterschap is dit gunstig, omdat hierdoor goedkoop geld geleend kan worden. De rente voor een 10-jarige geldlening zonder aflossingverplichtingen ligt op dit moment rond de 1,4%. De te betalen rente op het negatieve rekening-courantsaldo bedraagt 0,1%. Bij het afsluiten van een kortlopende kasgeldlening is de rente negatief, waardoor het waterschap geld toe krijgt bij het afsluiten van een kortlopende lening. De verwachting van een aantal grote financiële instellingen is dat de korte en lange rente het komend jaar laag blijven. Wel wordt een geringe stijging van de rentepercentages verwacht.

In de Voorjaarsnota is uit voorzichtigheidsoverwegingen voor de korte rente rekening gehouden met een percentage van 0,1% voor 2019 en verder. Dit is gelijk aan het huidige percentage op de schuld in rekening-courant. Voor rente op langlopende leningen is rekening gehouden met een percentage van 2,5% op de leningen die moeten worden afgesloten in 2019 en voor de jaren daarna is rekening gehouden met een lange rente van 3%.

Tabel 10 - Rente

	Huidig	VJN, jaar 2019	VJN, jaar 2020 e.v.
Korte rente (Driemaands Euribor over 12 maanden)	-0,33%	0,1%	0,1%
Lange rente (10 jaars)	1,4%	2,5%	3,0%

Bron: [Euribor](#)

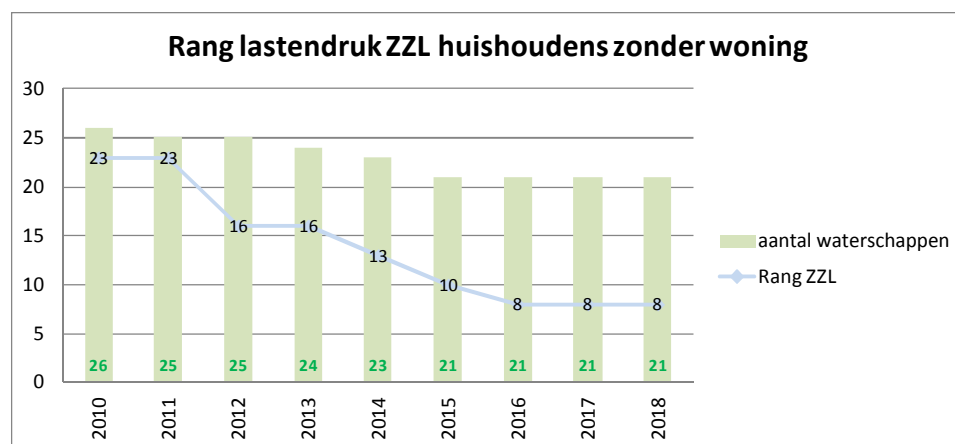
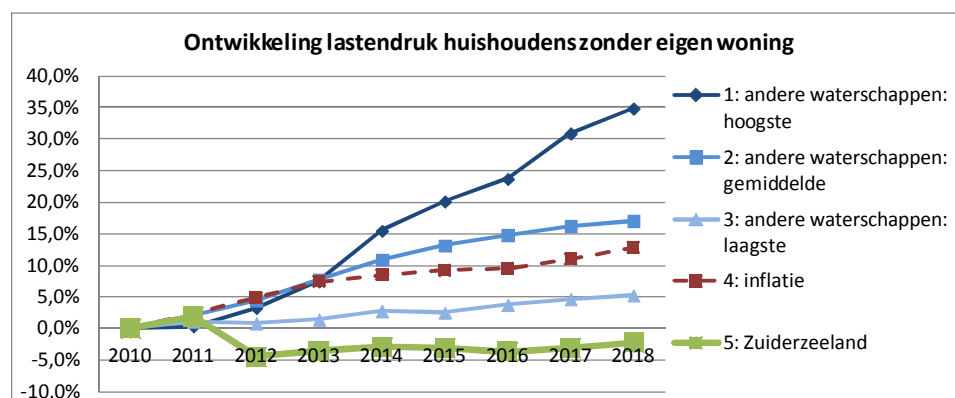
4. Lastendrukontwikkeling in perspectief

Tijdens de beeldvormende behandeling van de Voorjaarsnota in de Algemene Vergadering van 24 april jl. is in het kader van lastendrukontwikkeling meerdere keren gerefereerd aan de positie van Waterschap Zuiderzeeland ten opzichte van andere waterschappen. Naar aanleiding hiervan is een overzicht opgenomen hoe de lastendrukontwikkeling en de absolute lastendruk van Waterschap Zuiderzeeland zich verhoudt in relatie tot andere waterschappen over de periode 2010-2018. Dit is gedaan voor:

- Meerpersoons huishoudens zonder eigen woning (3 vervuilingseenheden, ingezetenenomslag).
- Meerpersoons huishoudens met eigen woning (3 vervuilingseenheden, ingezetenenomslag, omslag gebouwd voor een huis met een WOZ waarde van € 200.000⁴).
- Agrarisch bedrijf (60 hectare, 4 vervuilingseenheden, ingezetenenomslag, omslag gebouwd voor een huis met een WOZ waarde van € 600.000).

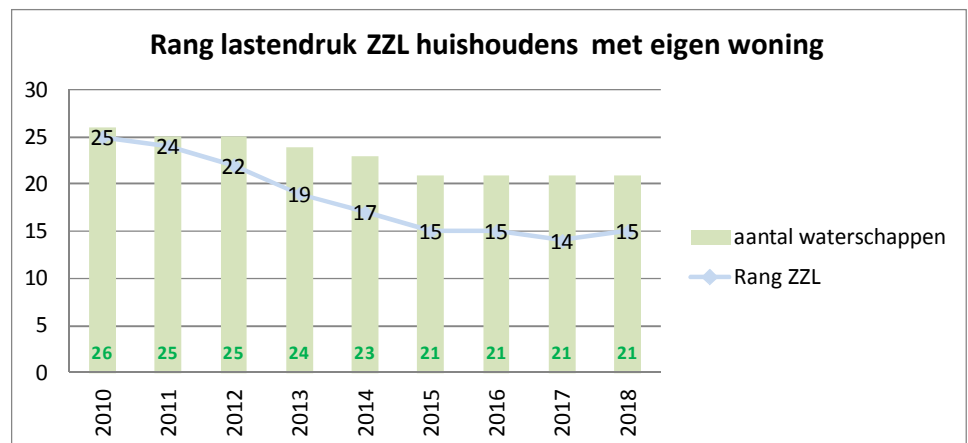
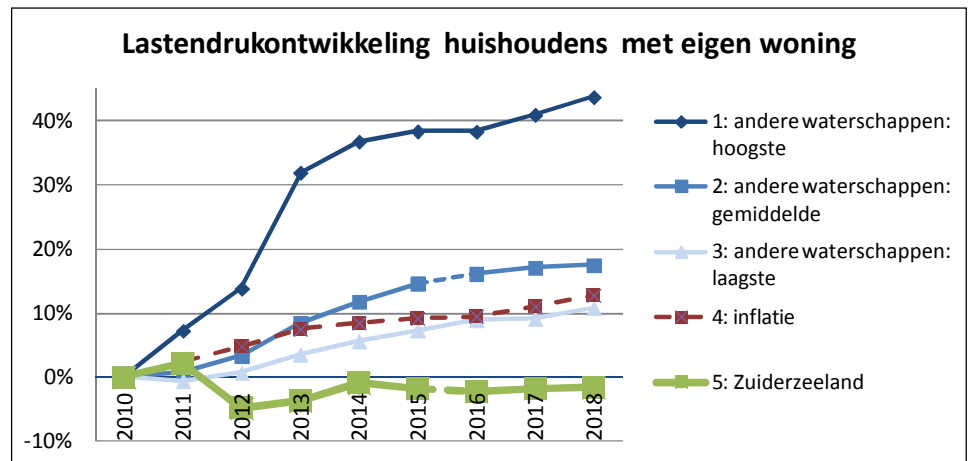
Vanwege het feit dat niet alle data voorhanden waren, zijn (effecten van) fusies tussen waterschappen na 2015 niet zichtbaar in de grafieken van absolute lastendruk.

Meerpersoons huishoudens zonder eigen woning

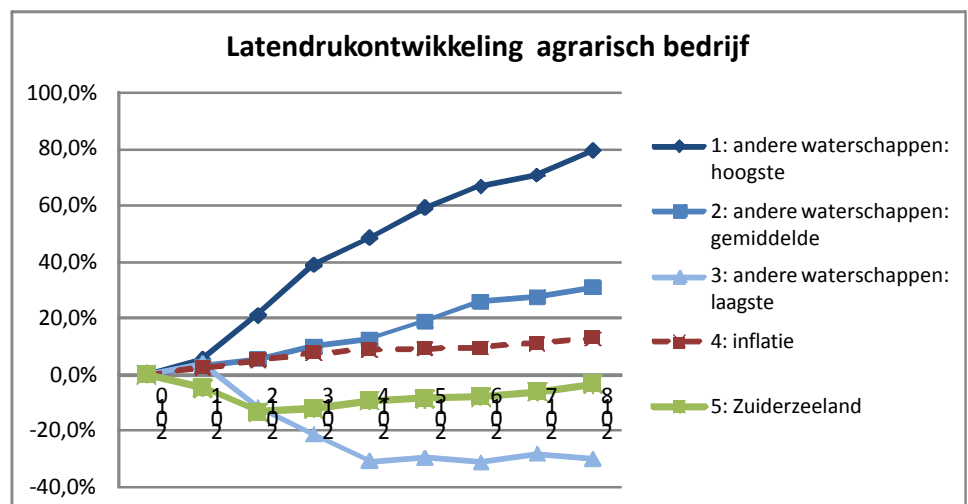

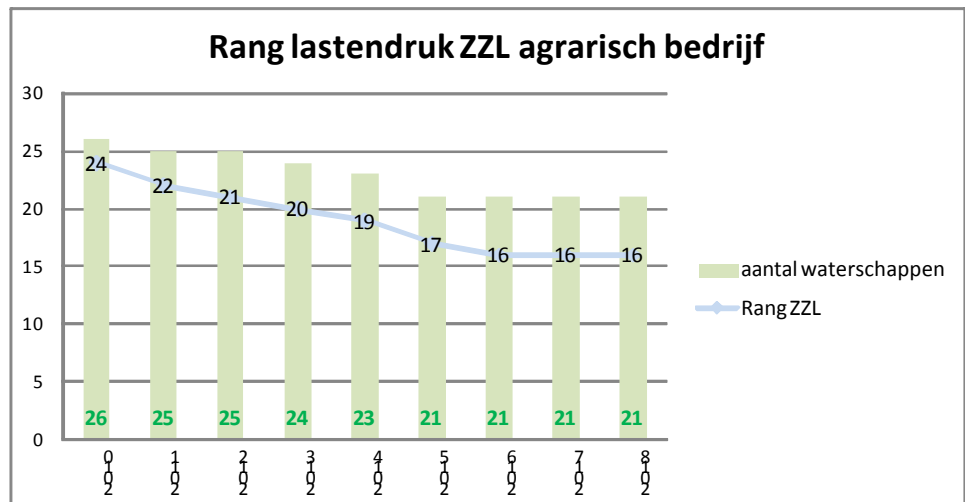
⁴ Bij het bepalen van de lastendrukontwikkeling is niet gecorrigeerd voor mutaties in de WOZ-waarde. De inschatting is dat dit het beeld van de relatieve lastendrukontwikkeling (dus de lastendrukontwikkeling ten opzichte van andere waterschappen) niet veel zal veranderen (los van het feit dat een correctie hiervoor nauwelijks te maken is).

Meerpersoons huishoudens met eigen woning

Agrarisch bedrijf

Om de lastendruk voor de jaren 2016 en 2017 te berekenen, is bij de andere waterschappen een schatting van het tarief ongebouwd gehanteerd op basis van interpolatie (bij gebrek aan beschikbare data). Hierdoor zijn in deze periode ook 21 waterschappen te zien ondanks enkele fusies in de genoemde periode.

Het lastendrukprofiel voor een agrarisch bedrijf wijkt af van wat het profiel dat de Unie van Waterschappen⁵ hanteert. Voor 2018 levert dit geen afwijkend resultaat op voor wat betreft de rang van Zuiderzeeland in het totaal (zowel met het profiel van de Unie als het hier gehanteerde profiel geldt dat Zuiderzeeland in 2018 terecht komt op plaats 16).

⁵ De Unie van Waterschappen hanteert het volgende lastendrukprofiel voor een agrarisch bedrijf: 40 hectare, 3 vervuilingseenheden, ingezetenenomslag, omslag gebouwd voor een huis met een WOZ waarde van € 400.000.